

ТАҚРИЗИ

роҳбари илмӣ ба рисолаи номзадии унвонҷӯи кафедраи методикаи таълими физикаи ДДБ ба номи Носири Хусрав Ҷонмаҳмадов Исфандиёр Тешаевич дар мавзуи «Методикаи ташаккул додани мафҳумҳои механика дар синфи VII-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 - Назария ва методикаи таълиму тарбия (13.00.02.01 – Назария ва методикаи таълими фанҳои табиӣ (таҳсилоти умумӣ))

Вазифаи асосии омӯзиши ҳар як фанни таълимӣ - ин пеш аз ҳама дар хонандагон ташаккул додани мафҳумҳои асосии он мебошад. Мазмуни курси физикаи мактабӣ маҷмуи мафҳумҳои бо ҳам алоқаманд мебошад, бинобар ин, ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ яке аз вазифаҳои асосии ин фанни таълимӣ ба ҳисоб меравад. Ҷараёни ташаккулёбии мафҳумҳои физикӣ аз пай дар пай маълум кардани хосиятҳои сифативу миқдорӣ ва бошуурона дар амалия истифода бурдани онҳо иборат аст. Гарчанде проблемаи ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ, яке аз масъалаҳои мубраму муосири методикаи таълими физика бошад ҳам, вале барои самаранок амалӣ намудани он як қатор мушкилот пеш меоянд, ба монанди:

- барои хонандагон ғайр аз китоби дарсӣ адабиёти дигар, аз ҷумла: китобҳои хониш, намоиши таҷрибаҳо, маводи дидактикӣ, маълумотномаҳо, луғатҳо, супоришҳои таълимӣ доир ба ҳалли масъалаҳо ва таҷрибаҳои физикӣ, адабиёти илмӣ-оммавӣ ба забони тоҷикӣ мавҷуд нест;

- оид ба проблемаи ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ дастурҳои методиву васоити таълимӣ ба забони тоҷикӣ вучуд надоранд.

Ҳамин тариқ, мавҷуд набудани ягон таҳқиқоти махсуси мукамал оид ба масъалаи таҳқиқотӣ, мавҷуд набудани маводи таълимию методӣ ба забони тоҷикӣ барои омӯзгорони физикаву хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии ҷумҳурӣ, дурусту самаранок ба роҳ намондани корҳои хонандагон оид ба ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ, **мубрамият ва замонавӣ будани ин мавзуи таҳқиқотиро** собит менамояд.

Рисолаи диссертсионии Ҷонмаҳмадов Исфандиёр Тешаевич таҳти унвони «Методикаи ташаккул додани мафҳумҳои механика дар синфи VII-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» яке аз масъалаҳои мубрами методикаи таълими физика ба ҳисоб рафта, аз муқаддима, ду боб, хулосаҳои умумӣ, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои таҳқиқот, феҳристи адабиёти

истифодашуда ва интишорот аз рӯи мавзӯи диссертатсия иборат мебошад.

Дар муқаддима интихоби мавзӯ, аҳамияту дараҷаи омӯзиш ва навоварии илмии он асоснок шуда, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот муайян гардида, пойгоҳи манбаъҳои таҳқиқшаванда тавсиф ёфта, аҳамияти илмию назариявӣ ва амалии кор муайян карда шудааст. Инчунин, дар муқаддима методҳои таҳқиқу марҳилаҳои он ва ҳаҷму сохтори рисола инъикос ёфтааст.

Боби аввали рисола “Таҳлили илмӣ-методии вазъи проблемаи таълими физика дар синфи VII - и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон” унвон дошта, аз се параграф иборат аст. Дар параграфи аввали он аҳамият, хусусият, сохтор, мазмун ва мақсади таълими физика дар синфи VII - и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳлилу баррасӣ гардидааст. Параграфи дуюми рисола ба таҳлилу баррасии вазъи проблемаи омӯзиши мафҳумҳои механика ҳангоми омӯзиши физика дар синфи VII-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон бахшида шудааст. Параграфи сеюми рисола “Мафҳум ҳамчун чӯзӣ асосии донишҳои физикии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ” номгузорӣ шудааст. Дар ин параграф унвонҷӯ қайд менамояд, ки дар хонандагон ташаккулёбии мафҳумҳои физикӣ тавассути чунин омилҳо сурат мегирад: таҷрибаҳои ҳаётии хонандагон, тасаввуроти рӯзмарраи онҳо, ки дар психология тасаввуроти «тоилмӣ» ном гирифтааст, яъне то омӯзиши физика дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, раванди мақсадноки ташаккулёбии мафҳумҳои физикӣ таҳти роҳбарии омӯзгор ҳангоми омӯзиши физика, хондани адабиёти илмӣ-оммавӣ аз физика, тамошои лаҳзаҳои филмҳои таълимӣ, барномаҳои таълимӣ аз радио ва телевизион.

Боби дуюми рисола “Методикаи ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ дар синфи VII” ном дошта, аз шаш параграф иборат аст.

Дар параграфи аввали боби дуюм қайд мегардад, ки айни замон муносибати босалоҳият дар мадди аввал фаъолият, амалро нисбати ҳолати муайян ва ё проблема мегузорад.

Дар параграфи дуюми боби дуюм Ҷонмаҳмадов И.Т. муқаррар намудааст, ки дар таълими физикаи МТМУ истифода бурдани маводи таърихӣ яке аз воситаҳои самараноки ташаккул додани мафҳумҳои илмӣ (физикӣ) ба ҳисоб меравад.

Дар параграфи сеюми боби дуюм диссертант қайд менамояд, ки озмоишҳои хонагӣ дар ташаккулёбии мафҳумҳои физикӣ, фикрронии

мантиқӣ ва баланд шудани фаъолияти амалии хонандагон мусоидат намуда, онҳоро водор месозад, ки доир ба озмоиши гузаронидаашон бошуурона фикр ронанд, онҳоро таҳлил намоянд, ҳамаи дониш, маҳорат ва малакаҳои амалии дар дарсҳо ҳосилкардаи худро баҳри гузаронидани озмоиши пешниҳодшуда, истифода намоянд.

Параграфи чорум “Методикаи ташаккул додани мафҳуми масса дар синфи VII” номгузори шудааст ва дар он диссертант методикаи омӯзиши массаро ба хонандагон пешниҳод менамояд.

Дар параграфи панҷуми боби дуҷуми рисола “Ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ ҳангоми ташкилу гузаронидани саёҳатҳои физикӣ” зикр гардидааст, ки саёҳати физикӣ яке аз шаклҳои таълим буда, боиси бо дониши қавӣ, маҳорату малакаҳои амалӣ мусаллаҳ шудани хонандагон ва боло рафтани шавқу завқи онон ба шумор меравад. Дар рисола доир ба ташаккул додани мафҳумҳои “ҳаракат”, “ҳаракати мунтазам”, “қувваи архимедӣ”, “қор”, “тавоноӣ” “энергия” “энергияи кинетикӣ”, “энергияи потенциалӣ” ва “қонуни бақои энергия” зимни ташкилу гузаронидани саёҳатҳои физикӣ тавсияҳо пешниҳод гардидаанд.

Дар параграфи шашуми рисола натиҷаҳои озмоиши педагогӣ тавассути ҷадвалҳо ва диаграммаҳо оварда шудааст.

Мақсади асосии рисолаи диссертатсиониро таҳлили илмӣ-методии вазъи проблемаи таълими физика дар синфи VII - и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва коркарди методикаи ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ дар ҳамин синф ташкил медиҳанд.

Навгониҳои илмӣ таҳқиқот аз таҳлили аҳамият, хусусият, сохтор, мазмун ва мақсади таълими физика ва вазъи проблемаи омӯзиши мафҳумҳои механика ҳангоми омӯзиши физика дар синфи ҳафти муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон, коркарди методикаи татбиқи муносибати босалоҳият ба таълим дар ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ, истифодаи маводи таърихӣ ҳангоми ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ, тавассути озмоишҳои физикии хонагӣ ташаккул додани мафҳуми масса дар синфи VII ва ташаккул додани мафҳумҳои физикӣ ҳангоми ташкилу гузаронидани саёҳатҳои физикӣ дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ, иборат мебошад. Доир ба масъалаи мазкур дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бори аввал таҳқиқоти мукаммали илмӣ гузаронида шудааст.

Рисолаи диссертатсионии Ҷонмаҳмадов И.Т. дар мавзӯи хеле муҳим бахшида шудааст, кори илмӣ-таҳқиқотии ба анҷом расида ба шумор рафта, аҳамияти илмию амалӣ дорад ва бо хулосаҳои хеле муҳими асосноккардашуда ҷамъбаст гардидааст.

Дар рисола доир ба ташаккул додани мафхумҳои физикӣ **тавсияҳои амалии зерин** пешниҳод карда шудаанд:

- дар тавзеҳоти барномаи таълими физика нишон додани методҳои гуногуни фаъолиятҳо оид ба ташаккул додани мафхумҳои физикӣ;
- дар дастурҳои методӣ оид ба методикаи таълими физика дохил кардани боби махсус «Методикаи ташаккул додани мафхумҳои физикӣ»;
- ба феҳристи саволу супоришҳои бобҳо ва мавзӯҳои алоҳидаи китобҳои дарсии физика илова кардани супоришҳо доир ба шарҳу тавзеҳи мафхумҳои физикӣ;
- ба низоми машғулиятҳои муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ илова кардани фанни «Асосҳои педагогӣ-психологӣ ташаккул додани мафхумҳои физикӣ», инчунин иҷрои корҳои курсӣ ва рисолаҳои хатми бакалаврию магистрӣ доир ба масъалаи додашуда;
- роҷеъ ба масъалаи ташаккул додани мафхумҳои физикӣ таҷрибаи пешқадами кори омӯзгорони физика аз ҷониби МД ДҶТИБКСМ омӯхтаю тарғибу ташвиқ карда шавад;
- методистон, олимони соҳа, омӯзгорони пешқадам ва соҳибтаҷрибаи физикаро зарур аст, ки дар ҳамкорӣ барои хонандагони МТМУ ба забони тоҷикӣ китобҳои хониш, донишномаҳо ва адабиёти илмӣ – оммавӣ таҳия намоянд.

Нуктаҳои асосии рисола дар шакли гузориш ва маърузаҳо дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҳайати профессорону омӯзгорони Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав ва Донишгоҳи далалии омӯзгорӣ Тоҷикистон ба номи Садриддин Айнӣ; конференсияҳои илмӣ-амалии байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ, инчунин дар факултети физикаи Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав муҳокима гардидааст.

Мундариҷа ва муҳтавои асосии диссертатсия дар 26 интишороти муаллиф инъикос ёфтаанд, ки аз онҳо 1-тояшро дастури методии аз ҷониби Шӯрои илмӣ-методии Донишгоҳи давлатии Бохтар ба номи Носири Хусрав ба чоп тавсияшуда, 8 – тояшро мақолаҳои илмӣ дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба нашр расида, 17-тои боқимондашро мақолаҳои дар дигар нашрияҳо ба чоп расида ва маводҳои конференсияҳои илмӣ ташкил додаанд.

Мақолаҳои чоп кардаи диссертант ва автореферати рисолаи ӯ пурра мазмуни рисоларо инъикос мекунанд.

Рисолаи диссертатсионии Ҷонмахмадов Исфандиёр Тешаевич дар мавзӯи «Методикаи ташаккул додани мафхумҳои механика дар синфи VII-и муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» таҳқиқоти илмӣ - таҳассусии анҷомёфта буда, аз рӯйи ҳаҷму арзиши

назариявию амалиаш, навгонихо, чопи мақолаҳои илмӣ, хулосаҳои илмиаш ба талаботи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон пурра ҷавобгӯ аст. Муаллифи рисола Ҷонмаҳмадов И.Т. барои соҳибшудан ба дараҷаи илмии номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.02 - Назария ва методикаи омӯзишу парвариш (методикаи таълими физика) сазовор мебошад.

Рохбари илмӣ, Арбоби илм ва техникаи Тоҷикистон, доктори илмҳои техникӣ, профессори кафедраи географияи иқтисодӣ ва экологияи Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкори Тоҷикистон

Ҷамид Мачидов

Имзои Ҷ. Мачидовро тасдиқ мекунам.
Сардори раёсати кадрҳо ва корҳои махсуси Донишгоҳи байналмилалӣ сайёҳӣ ва соҳибкори Тоҷикистон

Ҷураев А.

